

Mbulu ngulu – krásni a tajomní strážcovia duší v múzeu

(Mgr. Michaela Sabóová, etnologička NMG)

V priestoroch Novohradského múzea a galérie v Lučenci sa v dňoch od 7. júla do 7. augusta 2011 konala výstava **Mbulu ngulu – strážcovia duší**, ktorá predstavila 122 relikviárnych figurí afrického národa Kota a jeho subetnik žijúcich vo východnom Gabone. Sú výberom zo zbierky publicistu a zberateľa Ivana Melicherčíka. Jeho zbierka tvorí najväčšiu súkromnú kolekciu afrického kmeňového umenia na Slovensku.

Príslušníci kmeňa Kota (východná časť afrického Gabonu) žijú v dedinách v rámci viacerých rodinných klanov so spoločnými predkami. Práve uctievanie spoločných predkov tvorilo jadro náboženského a spoločenského života rodiny.

Kmeň Kota produkoval v minulosti veľké množstvo soch predkov *mbulu-ngulu*. Tieto dvojdimenzionálne sošky sú vyrobené z mäkkého dreva, na ich povrch sa aplikoval kov - pri starších objektoch sú to pradienka železného drôtu, pri novších mosadzného drôtu alebo kovových platničiek či medi. Med' mala symbolizovať predovšetkým dlhovekosť a silu. Medený a mosadzný plech boli v Gabone vzácne a slúžili ako zámenný artikel ešte v 19. storočí. Po smrti vodcu zasvätení z kmeňa vzali z tela zomrelého rôzne relikty, ktoré potom ozdobili kovom a natreli rôznymi práškami s magickou silou. Tie umiestnili do košov v podobe pletených úrn. Sochy strážcov duší sa umiestnili na uzavretú urnu.

Kota figurky zobrazujú extrémne štylizované ľudské telo. Z ploského oválu tváre vyčnievajú len gombičkovité oči a kužeľovitý nos. Po oboch stranách tváre sa nachádzajú akoby krátko a rovno ostrihané vlasy a nad čelom polmesiac obrátený vypuklosťou dohora. Niektorí odborníci tvrdia, že je to forma účesu, iní, že je to polmesiac, znak bohyně zosnulých. Krk je tenký, valcovitý, z neho vychádza kosoštvorec, ktorý znázorňuje trup a končatiny. Rozlišujú dva typy sošiek: mužský (s vypuklým čelom) a ženský (s vpadnutým čelom).

Sošky *mbulu ngulu* nie sú zobrazené prísne realisticky, čo im dodáva punc záhadných bytostí nepochádzajúcich z tohto sveta. Možno práve preto inšpirovali aj samotného Picassa v jeho kresbách či Maxa Ernsta pri tvorbe plastík.

Pre príslušníkov kmeňa Kota však nebolo na prvom mieste výtvarné prevedenie relikviárnych plastík, ale ich funkcia. Ich hlavnou úlohou totiž bolo ochrániť kostrové pozostatky významných predkov pred pôsobením čiernej mágie. Verili, že prostredníctvom kostrových pozostatkov môžu komunikovať so svetom mŕtvych a požiadať ich o radu či pomoc.

Relikviárne sošky sa nenachádzali priamo v príbytkoch, ale boli uložené v chatkách na konci dediny. Tieto chatky sa považovali za sakrálny priestor, mali do nich prístup len zasvätení z kmeňa. V čase prijímania nových zasvätených počas slávnosti vodca klanu vzal relikviár a tancoval s ním.

Chatky s relikviármi navštevovali, keď potrebovali pomoc či radu od svojich predkov, napríklad ohľadom nastávajúceho boja, úspechu v love, plodnosti a obchodných záležitostí. Ak napríklad chcel muž predísť tomu, aby mu bola žena neverná, priniesol do relikviára kúsok jej odevu. Ak by ho následne žena podviedla, zbláznila by sa.

Rodiny predvádzali vizuálne strhujúce sošky na slávnostiach spojených s tancom a obradmi ochrannej mágie, kde utužovali vzájomné vzťahy so susednými dedinami.

Chatky s relikviármi sa zachovávali pre ďalšie generácie po dlhé roky, avšak v 20. storočí došlo k zmenám v náboženskej viere kmeňa Kota a v súčasnosti sú opustené alebo úplne zničené.

Príďte do múzea, využite jedinečnú príležitosť a pocíťte magickú moc dávnych predkov sálajúcu zo strážcov duší. Kto vie – možno pomôžu či poradia aj Vám...